

Mohamed Sahnoun, Algerije. Over Principe 16 betreffende het gebruik van het Earth Charter om de oorzaken van gewelddadige conflicten in Afrika weg te nemen

Verval van het milieu als oorzaak van gewelddadige conflicten

Mohamed Sahnoun heeft een aanzienlijke diplomatieke carrière achter de rug als adviseur van de president van Algerije in diplomatieke aangelegenheden en plaatsvervangend secretaris-generaal van de Organisatie voor Afrikaanse Eenheid (OAE). Ook was hij als plaatsvervangend secretaris-generaal van de Liga van Arabische

Staten verantwoordelijk voor de Arabisch-Afrikaanse dialoog. Hij was de Algerijnse ambassadeur in de Verenigde Staten, Frankrijk, Duitsland en Marokko evenals bij de Verenigde Naties. De heer Sahnoun is momenteel speciaal adviseur van VN secretaris-generaal Kofi Annan voor de Hoorn van Afrika. Daarvoor was hij speciaal adviseur van de directeur-generaal van de United Nations Scientific Educational and Cultural Organization (UNESCO) voor het Culture of Peace-programma, speciaal gezant van de secretaris-generaal in het conflict tussen Ethiopië en Eritrea (1998-1999), vertegenwoordiger van de VN en de OAE in het Grote Merengebied (1997) en speciaal vertegenwoordiger van de secretaris-generaal van de VN voor Somalië (1992). Hij was lid van de World Commission on Environment and Development (de commissie-Brundtland) in de jaren tachtig van de vorige eeuw en hoofdadviser van de secretaris-generaal van de United Nations Conference on Environment and Development in 1992.

In Somalië leeft een klein jongetje. Als hij naar de put gaat om zijn kudde schapen te drenken, ontmoet hij een ander jongetje met zijn kudde. Ze nemen elkaar heel argwanend op en de een zegt tegen de ander: “Wie ben jij?” En de ander zegt: “Ik ben de zoon van die-en-die, die de zoon is van die-en-die”, waarna ze de afkomst van hun vaders doornemen om te kijken of ze tot dezelfde clan behoren. Als ze tot de conclusie komen dat ze dezelfde overgrootvader hebben, schudden ze elkaar de hand en drenken hun vee. Maar als dat niet het geval is, zal de een tegen de ander zeggen: “Waarom kom je in vredesnaam bij deze put om je dieren water te geven? Deze put was van mijn overgrootvader, waarom kom je hier om ons water te pakken? Dit water is van ons, niet van jou.” En dus beginnen ze te vechten.

Dit is een typisch Somalisch voorbeeld van hoe het milieu een belangrijke factor is in gewelddadige conflicten. De mensen hier

spreken dezelfde taal, behoren tot dezelfde etnische groepering en hebben goeddeels dezelfde godsdienst. Maar in werkelijkheid zijn de Somaliërs onderverdeeld in clans en subclans die met elkaar vechten over natuurlijke hulpbronnen als water en grasland. Vroeger werd er gevochten met stokken, nu gebeurt dat met Kalajnikovs. Dat is het verschrikkelijke ervan. Er zijn hier geen verschillen – ze zijn hetzelfde volk.

In mijn werk ben ik vaak getuige van het verband tussen de teloorgang van het milieu en de verbreiding van gewelddadige conflicten. We hebben de neiging om overal de invloed van het verval van het milieu op de veiligheid van de mens te onderschatten. Door regelmatige perioden van droogte, landerosie, woestijnvorming en ontbossing als gevolg van klimaatverandering en natuurrampen worden grote groepen mensen gedwongen om van het ene gebied naar het andere te gaan, wat de druk op de schaarse hulpbronnen vergroot en een sterke reactie oproept van de plaatselijke bevolking. De meeste gewelddadige conflicten ontstaan als gevolg van onzekerheid door het vooruitzicht van uitsluiting van hulpbronnen of dreigende hongersnood. Dit gevoel van onzekerheid wordt vaak veroorzaakt door het verval van het milieu.

Ik ben ervan overtuigd dat preventie, en preventie alleen, die is gebaseerd op gemeenschappelijke langetermijnbelangen en solidariteit de oplossing is voor de afschuwelijke tragedie die wordt veroorzaakt door gewelddadige conflicten in Afrika. Preventie omvat ook duurzame ontwikkeling. Het Earth Charter stelt ons in staat om de weg naar duurzame ontwikkeling beter in kaart te brengen. Het roept ons op om “veelomvattende strategieën ter voorkoming van gewelddadige conflicten [te volvoeren] en samenwerkende oplossingsmethoden [te hanteren] om milieuconflicten en andere geschillen hanteerbaar te maken” (Subprincipe 16.b). Het Earth Charter geeft een pad aan dat de druk op ons milieu zo klein mogelijk maakt en moedigt ons aan om democratische samenlevingen op te bouwen die rechtvaardig zijn, waaraan iedereen kan deelnemen, en die levensvatbaar en vreedzaam zijn (Principe 3).

Ik ben mijn internationale carrière begonnen als plaatsvervangend secretaris-generaal van de Organisatie voor Afrikaanse

Eenheid. Begin jaren zestig begon ik in Addis Abeba, Ethiopië, waar ik de problemen van die tijd moest aanpakken, zoals grensconflicten, guerrillaoorlogen en interne conflicten. Van begin af aan zag ik het verband tussen milieu en veiligheid. Wat me het meest opviel, was dat de crises meestal, zo niet altijd, het directe gevolg waren van het verval van het milieu, zoals herhaaldelijke droogte, ontbossing en erosie. Bij het oplossen van het probleem van gewelddadige conflicten wisten we dat we daarmee in feite slechts tijdelijke resultaten boekten. We konden de partijen in dat conflict tot een tijdelijke overeenkomst bewegen, maar de wortels van de onveiligheid werden niet aangepakt.

Die onveiligheid was het gevolg van onzekerheid over de toekomst. De mensen wisten niet wat ze de komende jaren, de komende maanden en soms zelfs de komende dagen konden verwachten. De mensen waren bezorgd om hun kinderen – konden ze hun kinderen wel verzorgen en naar school sturen, was er voldoende eten? Vanwege dat leed en die onzekerheid had men de neiging om zich bij een stam of clan aan te sluiten om er zijn toevlucht te zoeken en zijn belang binnen het systeem van die stam of clan te verdedigen – ook al leidde die logica tot oorlog of bood ze geen echte oplossingen voor of antwoorden op hun problemen. Voor mensen die in zo'n situatie verkeren, bestaan er geen principes: ze willen alleen maar overleven.

Al heel snel sloot ik me aan bij Maurice F. Strong in een lobby om Afrika deel te laten nemen aan de United Nations Conference on the Human Environment van 1972 in Stockholm, Zweden. Het geweldige dat Maurice Strong deed, was pleiten voor de vestiging van een hoofdkwartier van de United Nations Environment Programme in Nairobi, Kenia. Het was de eerste keer dat een internationale organisatie haar hoofdkwartier had in een ontwikkelingsland. Voorheen waren die instituten alleen in New York, Genève of Wenen te vinden. Vanuit Nairobi zag men in dat de conflicten bestonden omdat het milieu achteruitging.

Het Earth Charter roept op om "een einde aan armoede [te maken]. Het is een ethische, sociale en milieuverplichting" (Principe 9). Een einde maken aan armoede houdt in dat het onderliggende probleem van de veiligheid wordt aangepakt – door mensen "het recht op drinkwater, schone lucht, veilig voedsel, onvervuilde grond, beschutting en veilige sanitaire voorzieningen" te garanderen (Subprincipe 9.a). Dit is een uiterst belangrijk element dat het Charter aan het begin plaatst van deel III, Sociale en economische rechtvaardigheid. Dat is een manier om zoiets aan te pakken en natuurlijk is ook Principe 3 een zeer essentiële oproep tot het opbouwen van samenlevingen die "rechtvaardig zijn, waaraan iedereen kan deelnemen, en die levensvatbaar en vreedzaam zijn" en die daarmee in zekere zin oorzaken van het conflict aanpakken.

Als speciaal afgevaardigde van de VN voor de secretaris-generaal inzake Somalië en nu ook als speciaal adviseur inzake de Hoorn van Afrika doe ik veel aan bemiddeling, vooral nu in het vredesproces in Sudan. In januari 2005 werd er een vredes-

akkoord getekend. Maar dit was de tweede overeenkomst die werd getekend, want we waren al eerder tot een akkoord gekomen in 1972, toen ik in Addis Abeba was. Dat was ondertekend door de leiders van Noord- en Zuid-Sudan, maar het hield slechts elf jaar stand. Zelfs nu, nu er een nieuw vredesverdrag is ondertekend, wordt er niet echt gelobbyd en bestaat er geen oprechte interesse van de internationale gemeenschap, van de grootmachten van de ontwikkelde wereld, om erop toe te zien dat enkele van de kernoorzaken van het conflict worden opgelost. Bijvoorbeeld: de Hoorn van Afrika valt vaak ten prooi aan erosie en droogte. In de hoger gelegen gebieden van Ethiopië kan het regenseizoen zeer koud zijn en hebben de mensen een hout nodig. Het enige wat ze kunnen doen, is bomen kappen. In de afgelopen vijftig jaar heeft de Hoorn van Afrika meer dan 50 procent van zijn groene corridor verloren. Kunt u zich het gruwelijke verlies van de groene corridor voorstellen omdat de mensen nu eenmaal hout nodig hebben? Ze hebben geen keus. Als we de oorzaken van de aantasting van het milieu en onveiligheid niet aanpakken, komt het vredesakkoord dat we zojuist in Sudan hebben ondertekend over een paar jaar in gevaar.

Toen ik me bezighield met het Grote Merengebied van Afrika zei ik dat we een mini-Marshallplan nodig hadden als we op lange termijn vrede wilden – zoiets als wat we voor Europa hebben gedaan na de Tweede Wereldoorlog. In alle beschrijvingen van de geschiedenis zien we over het hoofd dat de Koude Oorlog een vreselijk groot probleem voor de Derde Wereld en voor de ontwikkelingslanden in het algemeen was. Tijdens de Koude Oorlog bevochten twee machtsblokken elkaar door middel van de mensen in de Derde Wereld. Ze stimuleerden niet tot goed bestuur en democratie – ze hielpen dictators. Als de dictator maar aan jouw kant stond, dat was het belangrijkste. "Als je aan onze kant staat, kan het ons niet schelen wat je met je bevolking doet. Je bent onze vriend en dus steunen we je, ook al ben je een dictator." Mensenrechten en goed bestuur waren in het geheel geen prioriteit. Pas nu, nu de Koude Oorlog is afgelopen, komt er werkelijk interesse voor de mensenrechten en goed bestuur.

Ik ben van mening dat we kunnen reageren door het in ere houden van de principes van het Earth Charter, zoals "Respecteer de aarde en het leven in al zijn verscheidenheid" (Principe 1), "Bouw democratische samenlevingen op die rechtvaardig zijn, waaraan iedereen kan deelnemen, en die levensvatbaar en vreedzaam zijn" (Principe 3) en "Stel de rijke schatten en de schoonheid van de aarde veilig voor de huidige en toekomstige generaties" (Principe 4). Ik geloof dat het Earth Charter een heel adequaat en alomvattend antwoord is op de roep om de oorzaken van onveiligheid en gewelddadige conflicten in Afrika op te lossen. Ik hoop dat het Charter zo breed mogelijk zal worden overgenomen en aanvaard, zodat het hetzelfde wordt als de Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens. In zekere zin gaat het Earth Charter over de rechten van de aarde. Het een kan niet zonder het ander. We moeten voltooien wat we tot dusverre op het gebied van bestuur en mensenrechten hebben bereikt door internationaal de rechten van de aarde te erkennen. ●